

SOČA

Glasi slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

„Soča“ izhaja vsak četrtek in velja pošto prejemana ali v Gorici na dom ošiljana za družabnike polit. društva „Soča“:

Vse leto f. 4.—
Pol leta „ 2.—
Četrt leta „ 1.10

Za nedružabnike:

Vse leto f. 4.50
Pol leta „ 2.30
Četrt leta „ 1.20

Posamezne številke se dobivajo po 10 soldov v Gorici pri Paternoliju in Scharju; v Trstu v tobakarnicah „Via del Belvedere 179“ in „Via della caserma 60“.

Pri oznanilih se plačuje za naravno trispotno vrsto:

8 kr., če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 krat
6 „ „ „ 3 krat.

Za večje črke po prostoru in vsak pot 30 kr. za kolek.

Naročnina in dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredniku: Viktorju Dolencu v Gorici, Con. del Cristo 186 blizu živinskega trga kder se nahaja tudi upravnistvo. — Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delnicem in drugim nepremožnim so naročnina znižana, ako se oglase pri urednistvu.

Volitve v državni zbor.

Vsled nove volilne postave za državni zbor imajo poslani avstrijske dežele ta kraj Litave ne gledé na deželne zbornice in naravnost v parlament na Dunaji 353 poslancev namreč: Češka dežela 92, Dalmacija 9, Galicija, Lothomerija in Krakovo 63, nadvojvodstvo avstr. pod Anžo 37, nad Anžo 17, Solnogradska 5, Štajerska 23, Koroška 9, Kranjska 10, Bukovina 9, Moravsko 36, Šlezka 10, Tirol 18, Vorarlberg 3, Istrija 4, Goriško 4 in Trst z okolico 4.

V vsaki deželi volijo 4 volilni razredi; v 1 so veliki posestniki, v 2. gem mesta, trgi in obrtniški kraji, v 3. jem trgovske zbornice in v 4. tem so občine na deželi.

Na Češkem imajo prvi zvoliti 23, drugi 32, tretji 7 in četrti 30 poslancev. Na Goriškem pa veliki posestniki slovenski in italijanski skupaj 1 poslanca in volilni kraj je za vse Gorice. Mesto Gorice in obrtniški kraji Kormin, Gradišče, Červinjan, Tržič, Oglej, Grad, Bovec, Kobarid, Tolmin, Kanal, Ajdovščina in Sežana potem trgovska zbornica z njimi vred zvolijo 1 poslanca, in volilni kraj je Gorica. Občine slovenske na deželi v solunjskih okrajih: Okolica Goriška, Kanal, Ajdovščina volijo v Gorici; Tolmin in Cirkno v volilnem kraju Tolmin; Bovečanske občine v Bovecu; Sežana in Komen volijo v Sežani vse skupaj 1 poslanca. Italijanske občine v solunjskih okrajih: Gradišče, Kormin, Červinjan in Montalton vse skupaj imajo voliti v Gradišči 1 poslanca. Pravico voliti ima sploh vsak samosvojen avstrijski državljan, po končanem 24. letu, ki nij izključen po § 20. te postave.

Le v volilnem razredu velikih posestnikov imajo tudi samosvojne ženske po dovršenem 24. letu to pravico, če jih ne izključi § 20. zaradi kake posebnosti.

Veliki posestniki in volilci iz mest, trgov in udje trgovskih zbornic bodo volili osebno; občinarji sosesk na deželi ali majhni posestniki pa imajo voliti izmed sebe volilne možje, kakor je bilo do zdaj, in ti še le

izvolijo poslanca; na 500 dnš pride 1 volilni mož. Le veliki posestniki (ki naj več davka plačujejo) smejo voliti po oblaščenih.

Vsak volilec sme v isti deželi le enkrat voliti, le udje trgovskih in obrtniških zbornic smejo tudi v svojem osebnem razredu voliti.

Izvoljeni kot državni poslanci pa smejo biti samo osebe moškega spola, kateri so avstrijski državljani uže vsaj 3 leta, ki so 30. leto dovršili, in imajo pravico voliti, v kateri koli teh dežel (§ 9) ali ki se smejo v deželni zbor izvoliti. Po tem takem nij več treba, da ima poslanec domovinsko pravico v deželi, v kateri hoče kandidovati. § 20. izključuje nekatera zaradi kake posebnosti n. p. ki so pod konkurzom, dokler nij konkurz končal, ali ki so bili kaznovani zastran hudodelstva ali prestopka tatvine, nezvestobe in goljufije; taki ne morejo poslanikovati.

Še spominjamo, da se zvoli državni poslanec za 6 let, in da se smejo ta volilna postava, po tem državne osnovne postave in nekatera druge spremeniti le tedaj, ako je navzoča saj polovica poslancev, in ako ste za spremembo saj dve tretjini navzočih.

To so najvažnejše določbe nove volitvene postave, ki obsegajo pravila, po katerih se imajo volitve izvrševati.

Nova ta postava je vzela deželnim zborom pravico pošiljati izmed sebe poslance v državni zbor, in je mnogo pomnožila število teh poslancev, ker jih je popreje bilo le 203, in vse to se je storilo brez dovolitve deželnih zborov. Centralisti so namreč trdili, da vzamejo deželni zborom le dolžnost pošiljati poslance v državni zbor, ne pa pravice, in zato pravijo, jih nij bilo treba še poprašati ne. Pomnožili so število poslancev paznamenom in nadejo, da pride še več centralistov v zbor, k temu imajo pomagati ti čudni 4 volilni razredi. Vsled tega je na Goriškem tako, da pošlje 130.000 Slovencev 1 poslanca, blizu 70.000 Italijanov pa 3, in enake razmere se nahajajo tudi v mnogih drugih kronovinah.

Akopram bo zdaj mnogo več poslancev, vendar so sklenili, da je sto navzočih zadosti za sklepovanje, torej toliko, kolikor je zadostavalo popreje pri manjšem številu. Po tem takem ne bo več mogoče opoziciji, izstopiti iz zbora z namenom, da ne morejo ostali veljavno sklepati, ker bo pri tako pomnoženem številu vedno več ko 100 centralistov ostalo v zboru. Ta pot je torej opoziciji zazidana, in zato svetuje vse časopise in federalistična opozicija želi tudi od Čehov, da pridejo vsi v državni zbor, od Poljakov pa, da se spametijo, in da bodo določili vsi necentralistični poslanci skupaj v trdni zvezi nas vse obvarovali centralističnih napadov. Sicer pa mora biti odvisno postopanje opozicije, po dovršenih volitvah v drž. zbor od sklepov vsih poslancev državnopravne opozicije v posebnem shodu, kateri bi morali program sestaviti za skupno edino postopanje, če hoče opozicija kaj veljati.

Pa vsaj previdnosti nam nasprotne stranke se je vendar le nadejati, da dobimo federalisti v državnem zboru večino, ako bodo volilci, posebno prvotni volilci, na deželi strogo in vestno n. to gledali, da federaliste izvolijo. Državo po federalističnih mišljih preprosto bo zdaj menda težavneje, ko je bilo popreje, ko bi bili Poljaki resno hoteli. Toda skrajni čas je in poglavitni namen mora zdaj biti, da se centralistom nemudoma vzame iz rok državno krmil; centralisti se tega uže začinjajo bati, in se uže na vsi moč pripravljajo za volitve, akopram niso še razpisane, in zato je tudi v opozicijonalnih deželah vse živo in vse pripravljeno, ker bliza se odločljiv trenutek, posebno za nas Slovence.

Dopisi.

iz Dutovelj 5. maja. [Izv. dop.] V nedeljo 27. aprila je bil pri nas kmetijski govor gospoda Povšeta; zvesto smo ga poslušali, ko nam je prav razumljivo

LISTEK.

Valentin Stanič.

(Dalje.)

Tolmincem pa je izdelal celo umeten voz, v katerem so teleta stojé v Gorico vozili, in sicer brez vsega odškodovanja samo za to, ker se mu je smilila žival, katero so trdo vezali i na vozove metali kakor drva.

Tudi o vojskih silah se je bil izkazal pravega možaka. Ko so se Francozje l. 1813. cesarskim z Goriškega umikali, so most v Kanalu podrli ter tako več del soške doline od Gorice odrezali. Vlada je imela tisti čas z vojsko toliko opravka, da jej še na misel nij prišlo, ka bi se brigala za svoje „podložne“ gorjance na Boveškem in Tolminskem. Če so ljudje v teh krajih hoteli most čez Sočo imeti, morali so si ga sami napraviti. Ker bi bil pa lesen most za silo, izdelan po osnovi nekega izvedenca, preveč veljal, sklene Stanič sam to stvar v roke vzeti. A predno je mogel načrt izdelati, moral je vedeti, kako globoka je voda na tistem mestu, kder so hoteli most narediti. Soča pri Kanalu nij samo jako globoka, ampak tudi zelo deroča. Ker čolna nij bilo pri rokah, kaj stori Stanič? Najpreje potegne debelo do'go vrv čez vodo, potem izpahne soču dno na enem koncu ter ga z drago vrvo priveže na prvo, vzame do'g drog, stopi v svoj problematičen čoln ter se da od brega do brega vleči vedno meré, koliko je Soča globoka.

Na to izdelal načrt in po načrtu nov lesen most, ki je šel par sto korakov višje od sedanjega čez Sočo. Pravijo, ka je čele dnove še sekuro v roci m'j delalci stal, je k delu nagajal, pa tudi san tu pa tam dobro vzdignil ali mahnil.

Kako sprejemen je bil Stanič za dobre nove ideje, se vidi tudi iz tega, da se je hitro poprijel cepjenja koz, ki je bilo sicer uže v prejšnjih časih v orientu znano, katero je pak stoprv proti koncu pret. stoletja angleški zdravnik Edward Jenner znanstveno zagovarjati in razširjati začel.

Uže na Banjšicah, pravijo, da je Stanič koze cepil, tedaj le malo let pozneje, ko je Jenner ta gotovi pr.pomoček zoper kužno bolezen v zdravilstvu ne utrdil, ampak stoprv utrjeval; gotovo pa je, da se je posebuo v Ročinji za cepjenje ogrel. Primorala ga je v to huda bolezen, ki je po njegovi fari razsajala ter veliko ljudij pomorila, je oslepila ali drugače ohromela, ali pa jim vsaj obraz grdo rezpraskala. In ker nij imel pripravnega nožča, je baje koze stavil — s trnjem. Ta originalni mož res nij kmalu prišel v zadregol

Za vojsko i boleznijo je prišla silna lakota. Moča, slana i mrz. so o l. 1814. do 1817. pobrali ter uničili vse pridelke po polji in po vinogradih tako, da je posebno po zimi od leta 16. do 17. pa spomlad leta 1817. splošno pomanjkanje in uboštvo nastopilo, da so ljudje travo kuhali in jeli pa gladú marli.*) Tudi v tej sili je Stanič po očetovsko skrbel za svoje farmane. Vsak teden enkrat je povabil uboge cele fare na kosilo, da so se vsaj takrat nakosili. Preskrbel pa je dela in ž njim kruha v tem strašnem času ne samo Ročinjcem, nego vsem bližnjim vasem s tem, da je o tej splošni lakoti sestavil poročilo do vlade, v katerem je z ogujeno besedo popisal revščino po soški dolini ter jo na posled prosil, da naj s tem pripravi stradajočim kaj zasluzka, da začne v Kanalu čez Sočo velik zidan most

*) Staničeve občutke o tej grozni lakoti nam najlepše slika molitev, katero je sam zložil in v tem času v ročinjski cerkvi s krščeniki molil. Začinja se: „Oče, sila nas mori! Otroci ino stari od lakote konec jemljejo. Vsi skorej obupani ne moremo ne delati ne moliti“ etc. Glej Drobčinice l. 1848. str. 85.

delati. In dasiravno je vedel, ali pa baš za tega delj, ker je vedel, da bode njegovo poročilo prišlo cesarju v roke, vendar je sklenil prošnjo z originalnimi pa možatimi besedami:

„Uns drückt Not,
Franz, gib Brod!
Sonst, o Gott!
Schneller Tod!“

Cesar je njegovo prošnjo uslišal in zapovedal, da naj se začne (sedanji) kanalski most delati; tako so se stradajočim težave vsaj nekoliko olajšale. Ko Stanič spomlad l. 1817. na polji najde prvi klas, ga prinese v cerkev, ogovori zbrane s primernim govorom, potem ga vtakne v monštranco ter dá ž njo blagoslov. Nobeno oko nij ostalo suho.

Tudi zaradi njegovega privatnega življenja Staniča. stari Ročinjci zelo hvalijo. Posebno prijaznosti z nobenim nij imel, vsi so mu bili enaki, tudi v nobeno hišo nij zabajal, stopil je čez tuj prag samo tedaj, če ga je klicala dolžnost. V svoji hiši je bil dober gospodar ter velik prijatelj lepega reda. Imel je svojo kmetijo in mnogo živine, pa je še tuje zemlje vzel v najem. Gostij nij dajal nikoli nobenih; kedor ga je obiskal, temu je dobro postregel, toda k sebi gospode nij vabil. In kakor sam nikedar nij mirval, tako so morali tudi vsi okrog njega vedno delati. Njegova pridna kuharica Nani (pripeljal jo je bil iz Solnega grada soboj) je večkrat tožila, kako je gospod tenek in neutrudljiv pri vsakem delu.

Zidanje kaplanjkega in šolskega poslopja je bilo zadnje delo njegovo v Ročinji. Ponudi se mu namreč prilika, da kupi hišo za majhen danar; ker pa nij bila za rabo, vso prezida. Še dan danes se bere nad važnim vrati napis: „Vicarius et vicariani cooperatori et scholae posuere. 1819.“

Paulus.

razlagal način, kako pripravljati iz našega grozdnja črno vino, katerega cena bi neizmerno poskočila, ako bi se držali tega nasveta i tudi v dejanju poskušali vse to, kar nam je ta gospod eno dobro uro predaval. — Po večernicah smo se zopet sešli poslušati, kako si lahko kraški posestnik stanje izboljša; jako dober učinek je storil tudi drugi govor na naše večerane i druge navzočne posestnike iz bližnjih vasij; prosimo gospoda profesorja, naj nikar ne pozabi na obljubo, katero nam je storil; obljubil nam je namreč, da bode ta nasvet v svojem „Gospodarskem Listu“ javno razglasil, za kar mu bodedo vsi prav hvaležni.

Čudno se nam pozdeva naključje (?), da je bil ravno isti dan kmetijski govor pri nas, ko je bil občni zbor političnega društva „Soča“ v Sežani; prišlo binas bilo več v Sežani, a ker smo bili zadržani vsled tega govora, je bilo skoro nemogoče.

Kmetijstvo je nam čez vse, pa vendar ne bi hoteli, da se politika dela celo pri plugu!

V Trstu 12. maja. [Izv. dop.] Komisariji po naši okolici so uže povsod izbrani in izvoljeni, stoji kakor atražje pred sovražnikom, in pazijo na vsako početje okoličanov. Kako je neki to, se bodo popraševali okoličani. Odgovor je ta-le: Ze raniki St. Conti, Marusič in več enakih so postavili načrt, po katerem bi okoličani vedno boljše na Trst navezali, ter jo tako utrdili in prilepili na lahonsko očetovsko srce, da bi jej ne bilo lahko več se iz magistratnih krempljev iztrgati. Vsako leto so znali ti gospodje z eno ali drugo rečjo v kaki vasi, okoličanom po lišičje dokazati, da imajo veliko skrb za okoličo. V ta namen skopali so kak vodnjak, ali zidali tu in tam šolo, popravili kako cesto s prstjo, dali delo temu ali onemu okoličanu, ter zraven so dobro računali, da se bo vse po tisočkrat izplačalo. Tako so uboge zaslepljene okoličane tako na magistrat navezali, da v svojem slepem zaupanju niso poznali gada, katerega so sami na prsih grelji. In še ne spregledajo okoličani, da tisoči, ktere v mestno blagajnico plačujejo, so po domače rečeno proč vrženi.

Kajti, za ogromno število novcev, kteri polnijo denarnico mestnega starešinstva, ta niti smetij ne potrosi za okoličo. Vaša samostojnost, okoličani je tako daleč podkopana, da jo boste le z veliko zlogo teško pridobiti mogli. Mestni magistrat si kuje vsako leto nova pravila, ali pa posebne točke svojih statut spreminja, in sicer tako, da s tem okolici svobodo popolnoma jemlje, in okoličani voljno vse prenašajo in nobeden proti pogubonosnim sklepom ne protestuje, dopuščaj, da se reč potrdi in še le potem, ko je dotična postava na praktični izvršbi, segate v lase ter se hudujete, toda zastoj. Da obsvetim častitim bralcem „Soča“ kako si je magistrat posebno klobaso spekel po okolici, naj le volitev županov v prêtres vzamem.

Ako ima kaka občina župana voliti, volijo občinarji tri može in izmej treh izvoljenih voli magistrat enega. Ta reč ima pa zopet za municipij dobre nasledke, kajti v vsaki vasi ima magistrat svoje agente, ki le za magistrat in njegove mameluke delajo, taki ljudje potem priporočajo le take ljudi za volitve, za ktere dobro vedo, da so kurljeni ali se bodo dali podkupiti, ob enem pa navajajo dobrote, ktere teko iz neugasljivega lahonskega vira mestnega starešinstva.“) Obci-

) Agitacija je vsakemu prosta! Če delajo lahoni, kajak pa Slovenci roke križem drže? URED.

narji volijo tri in magistrat potem enega, kteri je gotovo njih barve, in tako se bo zgodilo tudi zdaj na Občini. (Konec prih.)

Politični pregled.

Delegacije so imele 12. t. m. zadnje seje. Ogerska delegacija se je udala avstrijski zarad povikšanja plač skupnim uradnikom. A zarad čveh vprašanj se delegacije niso mogle zediniti, namreč zarad naprave Werndlovih pušk in pa zarad dovoljenja svot, katere je bil vojni minister brez sklepa delegacije porabil za vojno granico. Tri poslanstva so šla od ene delegacije do druge, pa obe delegaciji se ostali trdovratni pri svojem sklepu. Nazadnje ste stopili delegaciji v skupno sejo, obe delegaciji ste prišli polnoštevilni in ko je prišlo do glasovanja je bilo na vsaki strani enako 52 glasov. Ker je vsled tega diferenca odprta ostala, je zdaj razvozanje difference kroni pripuščeno. 12. t. m. je pa Andrassy sklenil obe delegacije, zahvalivši se jima vsaki posebej v imenu cesarja za veliko požrtvovalnost in od strani vlade za skazano zaupanje, naznanivši jima ob enem, da je cesar potrdil enake sklepe delegacij. Pa o razsodku gledé difference je Andrassy molčal, kar kaže, da hoče vlada to difference še nadalje odprto pustiti, saj tako lahko stori, kar hoče.

V Ljubljani je bila 6. t. m. konferenca za voljo priprav za direktne volitve, pri kateri so se udeležili narodni kranjski poslanci, odbor pol. društva „Slovenija“, centralni volilni za odbor vse slovenske pokrajne in zastopniki politično-katoliških društev. Kakor smo uže zadnjikrat prerokovali, dosegla se je popolna edinstvo gledé skupnega postopanja pri direktnih volitvah; izvolil se je izvrševalni odbor 12 udov, kateri bode vodil volitveno agitacijo samo na Kranjskem. Slovenski centralni volilni odbor, ki je po treh udih tudi v izvrševalnem odboru za Kranjsko zastopan, pa bode svoje glavno delovanje obračal še posebno na nekranjske slovenske volilne okraje, zlasti za Štajersko in Primorsko. Ta centralni odbor je sestavljen iz 7 ljubljanskih in 54 unanjih udov, med katerim jih je 5 za Goriško in 3 za Trst.

Poljski dež. poslanci so imeli 10. t. m. konferenco zarad direktnih volitvij; ker je bilo mnogo predlogov za način agitacije, so zbrani izročili vse nasvete odseku 5. udov, da se posvetuje in najboljši nasvetuje prihodnji konferenci. Sploh se na Poljskem zdaj množi federalistična stranka.

Dalmatinska izdajalska petorica Danilo, Ljubiša in drugi zedinili so se zdaj s sovražno italijansko-birokratej anko; zgubili so tedaj uže vsak čut za čast in kar naravnost proti narodu postopajo, ki jih je izvolil.

pameti in sposobnosti lahko si prisvojevati različne znanosti.

O veliki sposobnosti za jezike govoril sem popreje. (glej odd. XIII.) Ravno tako omenjal sem uže nektre znamenite samorodne lingviste (jezikoslovce) (odd. I. i. dr.) In sicer niso to samo lingvisti v praktičnem pomenu, to je, da imajo posebni talent za to, da bi si prisvojevali razne jezike in je urno govorili, ampak tudi teoretični jezikoslovci, samostalni iziskovatelji jezika samostalni gramatik. Če bi ti možje imeli priložnost žrtovati (posvetiti) se znanstvu, postali bi brez vsake dvombe znameniti jezikoslovci. Pod tisto kategorijo spadajo tudi te osebe obeh spolov, ktere so bile v stanu zastopiti namen mojega potovanja, in sicer zastopiti ga veliko bolje, nego nekteri več ali manje izsolani gospodje. Gotovo je število takih individvov iz ljudstva jako neveliko, pa vendar veliko večje, nego sem se mogel nadejati. Slelnjič ne morem zamolčati tukaj ene utešiteljne prikazni: to je dosta veliko število doneskov za slovensko dijalektologijo, ktere dobivam ne samo od dijakov, ampak tudi od kmetjskih fantov in možev, ki večkrat niso bili v nobeni šoli, razen ljudske (narodne). Večina iz poslanih meni doneskov je zapisana skoro s polno znanstveno uatančnostjo, kar dokazuje veliko ostrost nha in tako rekoč znanstveni, jezikoslovni občutek dotičnih nabirateljev (glej poslana v štev. 42. in 49. l. 1872. in v št. 4, 6, 8 in 15. l. 1873 „Soča“).

Razvitje čitalnic daja zmerom priložnost odkrivati nove talente in sposobnosti za gledališčno igro, za javno govorjenje, za petje i.t.p. Razen talentov te baže se najde tu i tam fant ali pa deklica, ki se vali v poetičnem tvorjenji in piše dosta lepe pesnice. Vse to spada pod kategorijo umetniških talentov.

1) reče majhno (majhno)

Mej ustavoverci je nastala velika neednost; mladi so izvolili za direktne volitve poseben centralni komité in sklenili, da centralni odbor ne bode postavljaj kandidatov, ampak da se to pripusti deželum odborem. Predsednik centralnega odbora dr. Kopp, je posejno zabavljaj čez „Neue freie Presse“ in njene korumpirane privržence. Mladim ustavovercem gre po glavi ravnanje starih pri koncesijah itd.; oni pravijo, da bodo stari s takim ravnanjem vso stranko pokopali.

Dunajska velikanska borsna kriza je tudi deloma nasledek gospodovanja ustavovercev; dunajska borsna je bila zmerom desna roka ustavovercev in Chabrus, s katerim so ustavoverci na Českem čudeže delali, ima tudi svoje korenine v dunajski borsni. O tej važni reči govorimo na drugem mestu občirno; samo toliko omenimo, da ustavoverci ne bodo samo svoje stranke, ampak tudi Avstrijo mučili, če merodajni krogi še kaj časa ne sprevidijo nevarnosti.

Nedavno je prišla na svitlo v Milanu neka brošura pod imenom: „Italia esposta agli Italiani per Libero Libero“, Roma 1873, v kateri dokazuje nek italijanski prenapetnež, da Italija je sicer narejena, pa ne dovršena, da Italija potrebuje še Trsta, Istre, Dalmacije, Gorica, Trienta; še celo 1/3 del Kranjske do blizo Ljubljane in južni del Koroske, do katerih dežel bode Italiji pomagala Pruska. Pisatelj te brošure je strašen novednež, ker na enem mestu pravi, da precej za Beljakom je Gradec, na drugem zopet, da samo do blizo Ljubljane trta rase in ne više, da to znači ital. značaj zemlje in soluca. Konečno pravi, da je dobil v vseh okrajnah italijanskih, ktere so še pod tujim jarmom, največ podpore za svoje izvrstno delo. Prenumeriralo se jih je na Goriškem 230 (pobalinov), v Trstu 391, v Istri 378 in na južnem Tiroljskem 672. Mi o tej blodariji rečemo, da to grozdeje je previsoko za Italijo, da Rusija nikoli ne bi odstopila Italiji Adrije, in da Italija mora gledati, da to ohrani, kar ima. Tukaj na Goriškem ima Italija najmanje simpatij, morda samo 230 in ne več, ker naši Furlanje boljše črtijo Italijo, nego še Slovenci in če tudi Avstrija razpade, bomo, če ne v slovanski državi, zmerom poprej pod nemškim, nego pod ital. jarmom.

Razne vesti.

(Umra) je 9. t. m. g. baron Anton Zois v Ljubljani. Pokojnik je bil blag človek i vrl narodnjak, ter je slovenstvo duševno i materijalno podpiral. Prihodnjič več o njem.

(Glava) bomo počasi na vse odgovorili; za zdaj ima zadosti, da mu vržemo eno kost, ktero naj ta teden gloda.

Ravno tako pod kategorijo umetniških talentov in sposobnostij spadajo izurjeni pripovedovalci in sploh ljudje, ki znajo na pamet veliko pravljic, pesnij i. dr. t. p. plodov ljudstvene fantazije, ljudstvene stvarjavne moči. Podobni talenti se dajo opazovati uže v otročjih letih. Tako, mej drugim, našel sem v cerkljanskem Čeplesu 4 leta staro punco sè znamenitim spominom in z izvrstnimi pripovedovalskimi sposobnostmi sploh. O najimenitnijh pripovedovalcih večje starosti deloma govoril sem uže v poprejšnjih oddelkih, deloma pa bom govoril v XXIV oddelku teh mojih opazek.

XXIII.

V št. 90. „Slovenskega Naroda“ l. 1872. razložil sem uzroke, vsled katerih je potreba zapisavati pri vsaki pravljici, pesni i. t. p. ime, priimek, starost, opravilo in rojstveni kraj pripovedovalca. Rojstveni kraj je nujno potrebno znati zavoljo dijalekta dane pravljice itp., vse pa druge osebné okolščine prječ zarad tega, ker vsak pripovedovalec spreminjuje navadno po svoje to, kar pripoveduje, in to spreminjevanje je odvisno namreč od teh osebnih okolščin (starosti, spola, opravka i.t.p.); drugič pa večkrat se zgodi, da ali sam nabiratelj (kakor v tem slučaju jaz) ali pa kak drugi strokovnjak najde v tem ali onem kosu nekaj dvomljivega ali pa nezastopljivega ter bi rad potresnil to s pomočjo izvrirne pripovedovalca, tretjič pa se jemlje ozir na prihodnje nabiratelje, in iziskovatelje, ki, če še kedaj pridejo v tiste kraje, bodo imeli veliko oblajšano svoje opravilo, ako bodo znali, kamo in h kakim osebam se obrniti.

Navadno se več ali manje omikani ljudje veselijo, ako so znani daleč po svetu, ter radi hočejo pridobiti si na ta način neko imenitnost. Mej tem z večino

Nektore opazke ruskega profesorja.

Spisal

prof. J. Baudouin de Courtenay.

(Nadaljevanje.)

Največjo inteligencijo našel sem v vipavski dolini, česar uzrok je dobro stanje šol, čitalnic in cest. Pa tudi v dragih okolicah splošna omika ljudstva stoji dosta visoko, cel v takih gorjanskih lukajah, kakor n. pr. Stržišče, razne vasice cerkljanske okolice i t.p. — Mogočen faktor razširjenja omike so povsod te osebe, ktere vsled lastnih jim opravil ali pa vsled revščine ne sedijo zmerom doma, ampak morajo hoditi okoli po svetu, pri čemer imajo priložnost videti in opazovati mnogo zanimivega in potem popisavati doma to, kar so videli. Potovanje veliko izobražuje vsacega človeka.

Mej gorjani je povsod veliko lepih glasov, to je veliko dobrih pevcev in pevkinj, akoravno nahajajo se podobni talenti in sposobnosti tu-li na planjavah in v dolinah. Mej drugim, na primer, prebivalci goriškega Nemškega Rata, Stržišča in Podbrda tako lepo pojo, da v njih cerkvah nij potreba orgelj, ker lepo petjo izvrstno nadomestuje vsake orglje.

Uže popreje (glej odd. I, II, IX) omenjal sem nektre posebne talente za petje ali pa za druge umetnosti in znanstva. Tukaj naj bo to-le:

Večkrat v tej ali pa onej priprosti kmetjski liši mogel sem vesti jako prijetni razgovor, ki me je veliko boljše zanimal in veselil, nego mnogi gospodski razgovori. Pri tej priložnosti občudoval sem bistroumnost in primarno občirna znanja kmetov in kmetic, kateri ta svoje znanja so pričebali pohlevno in brez baharje. Se ve, da to bi ne bilo mogoče brez prirojene

(Surovost.) Mej mnogimi perfidnimi napadi na g. predsednika političnega društva Soče je v zadnjem „Glasu“ eden, ki se prav posebno odlikuje mimo vseh drugih po svoji izvanredni surovosti. Glasov dopisnik iz Gorice trdi namreč, da je o Lavričevem žrtvovanju na Goriškem malo znano, ker nema premoženja in ker so njegovi dohodki pičili in da kaže njegova prazna pisarnica, da ne uživa zaupanja pri goriških Slovenceh. Ali niso to prav blagi izjavi preblagodušnega dopisnika, kateri čitateljem „Glasa“ prav jasno kaže, po kako lepih načelih se ravna on osebno in njegovi politični prijatelji?

Da, da! dr. Lavrič nema premoženja, vsaj ga tudi nij nikdar nabiral, marveč je več del svojih zaslužkov žrtvoval za narodne namene. Poprašajte v Tolminu in v Ajdovščini, koliko je on potrosil za ondašnji čitalnici, koliko za podučne knjige, katere je daroval drugim čitalnicam ali jih razdelil mej ljudstvo! Vprašajte posamezne revne vseučilišne dijake, koliko je on zanje storil iz svojega in koliko si je pri drugih prizadeval, da se jim je pomagalo? A tudi čas je denar in dr. Lavrič ga je že neizmerno dosta porabil za narod in njegove koristi.

Ako bi bil ves ta čas, katerega je obnil v prebujenje slov. naroda na Goriškem, za svoje koristi porabil, ako bi bil morda uboga ljudstvo tako odiral, kakor nekdo drugi; ako bi bil posloval namesto v slovenskem jeziku navadno v nemškem ali italijanskim in s tem prepohlečno ustrezal dotičnim oblastnjim, kakor nekdo drugi; ako bi bil svoj plašč tako po političnih vetrovih sukal, kakor isti nekdo drugi: bi zdaj se ve, da na mehkejših blazinah sedel, nego jih more pričakovati od ljudske hvaležnosti. Morda bi dan danes imel tudi svojo hišo v Gorici in bi se voziral s parom lastnih konjčev, katerih bi mu niti ne trebalo prodajati, kakor nekemu drugemu.

(G. Trevisanato), patriarh in kardinal beneški, se je v ponedeljek pripeljal v Gorico obiskat našega nadškofa, ki ga je šel čakati na kolodvor, kder se je g. kardinalu poklonil tudi odbor ital. kat. družbe goriške. G. dr. Doljak je svitlega nadškofovega gosta kleče odgovoril. Dr. Tonkličja to pot nismo še videli na kolodvoru.

(Sokoljski šof) v ministerstvu za poduk, g. Fidler, je tukaj in je včeraj obiskal realko; menda preiskuje; če je vse res, kar je Vrečko poročal.

(Dolžniki pozor!) Tistim gg. naročnikom, ki so na naročnini do konca junija t. l. kaj dolžni, smo zapisali dotični dolg z rudečilom na adresu in jih prosimo, da blagovolijo svoj dolg poravnati pred ko mogoče. Upravništvo „Soče“.

Kmetijske i trgovske vesti.

(Dunajski borski.) Ko smo pred 5. meseci v 3. in 4. številki prinesli članek: „Nij vse zlato, kar se svet.“ in v tistem se živimi besedami pa z jako temnimi barvami narisali finančno stanje Avstrije, je morda marsikdo rekel, da hudič vendar nij tako črn, kakor ga

mojih pripovedovalcev je bilo popolnoma nasprotno. Nekteri izmed njih so se bali, da bi jih ne popisal, da bi ne prišli v „cajtenge“. — To so bili še najboljše omikani. Najhujše zarobljeni pa so imeli velik strah vsled vraže, da se na ta način podpišejo hudiču ter zgubijo dušo. Toda, kakor eno, tako tudi in drugo je bilo dosta redko. Najnavadnejši vzrok tega nasprotovanja, da bi ne zapisaval imen, je bil neki neodločen, lažnjiv strah, o katerem dotičen individuum sam nij znal povedati, zakaj ga ima, sploh strah pred pisanim, strah pred javnostjo.

Vsemu temu nij mogoče se čuditi, ker nij tako davno, kedar slovensko ljudstvo z drugimi evropskimi ljudstvi vred se je nahajalo v stanju sužnjev, popolnoma odvisnih ali od graščakov, ali od uradnikov ali pa od kakih drugih tlačiteljev. Prikazanje se birača itip. uzrokuje še dan današnji splošno tresenje se od strahu. — Znano je pa, da vsaka sužnost vleče za soboj prizadevanje, slepariti zatirajočo moč, in navado, delati vse na skrivnem; kajti bug ve, ali celo za popolnoma nedolžno dejanje ne bodo nas kaznovali ali pa vsaj vsilili nove davke (kar sicer je skoro vse eno: novi davke se stališča tega, ki ga mora plačevati, ne razločuje se veliko od globe).

Prišel sem bil v eno hišo v Begunjah na Gorenjskem ter sem našel le samo gospodinjico. Ker gospodar je bil šel iskat zaslužka. Začel sem se razgovarjati z gospodinjico, in mej drugim sem jo vprašal: „Ali se tudi pri vas pravi, da je krava breja?“ — „Naša krava nij breja, je zvrгла“, se je glasil odgovor. Gotovo je mislila revčica, da sem prišel z namenom poizvedeti stanje živine in potem naložiti davek na bodočega državljanu kravjega plemena.

Ali pri takem strahu ljudstva pred vsako javnostjo je mogoče govoriti o resnični svobodi in samostalnem razvoju, ne vem, ker to nij moja specialnost.

je „Soča“ naslikala. A kedor se danes ozre na dunajsko borso, se bode prepričal, da reči se slabše stojé, da nij bilo potreba vojske kakor smo mi rekli, ampak da je propad uže tukaj v tem, ko j. dunajska centralistična svojat ravno namenjena vesoljnemu svetu na Dunaji izkazavati mogočnost in razcvit Avstrije. Da morajo biti avstrijske finančne razmere jako slabe, je dokaz to, ka nij bilo mogoče zavleči velikanske krize vsaj za toliko časa, da mine razstava, dasiravno je bilo merodajnim krogom gotovo dosta mari za to, da se letos na Dunaji tujcem pokaže finančni in obrtnijski napredek Avstrije, ne pa puhlost in plesnoba vse državne stavbe. Kaj si mora misliti tujec, inostranec, ki je sodil Avstrijo po „Neue freie Presse“, ko pride na Dunaj k razstavi in vidi, da prvič razstava nij še dovršena in da vlada sploh zmešajava v njenih prostorih; da drugič dunajski „švindel“ nema mej, ker je prešnil vse kroge, o t. bankirja do zadnjega krčmarja in se tretjič prepriča z lastnimi očmi, da je vse ono, kar je čul o velikanskem napredku Avstrije na materialnem polju, seme onega sadu, kateri je dozorel te dni na dunajski borski. Bogme, tujec iz Dunaja vrateč se, bo nesel se soboj prepričanje, da v Avstriji nij vse zlato, kar se sveti, in potem bo sodil tudi naše politične razmere in stranko, katera ima danes razmere v rokah. Državnopravna opozicija pa smo reči, da je ona stranka uže sprejela en del svojega plačila in to ob času, ko je ravno hotela bahati se pred celim svetom, da je ona tista, ki je Avstrijo povzdignila do tako visoke stopnje. Za to slavo pač ne zavidamo ustavovercev.

Kako je ta stranka od Giskrove dobe sem zlorabila državno moč v korist žepov svojih privržencev, je uže obče znano; privrženci te stranke so bili tisti, ki so upotrebovali razne koncesije, da so se z njimi ubogavili in denar v svoje roke vabili in ravno ta velikanski upliv na denarne moči Avstrije in Chabrus obdržal jih je toliko časa na krmilu, kajti kedo ne ve, da so glavni pokrovitelji ustavovercev večinoma finančni baroni in taki možje, ki posojavajo svoja visoka imena za dobro plačilo. To hrepenenje po hitrem bogastvu prešinilo je kinalo razne kroge in posebno na Dunaji smo videli, kako so banke rastle kakor goba, tako da zadnji čas so bili ustanovniki uže v zadregah zaradi imen, kakor nam kažejo borsni listi, v katerih čitamo uže prav smešna in čudno sestavljena imena. Kakor je bilo v zgoraj omenjenem članku v 3. številki „Soče“ rečeno, ustanovilo se je leta 1872. v Avstriji 151 raznih zavodov na akcije, ti zavodi so skupaj predstavljali kapital od 861½ milijonov gold. A kje se je vzel ves ta ogromen denar, bo marsikdo vprašal. Še četrtnina onega denara nij bila uložena, ampak snovalo se je le na kredit; akcije novjših bank postavile so se pri starejših in te starejši banke so jih prodajale, če le mogoče po višji ceni, kakor so bile sredne, tako na priliko so se prodajale akcije dunajske „Maklerbank“, katere so prav za prav imele notranje vrednosti samo 80 fl. ker se je samo toliko nauje uplaval, po f. 260, in to še pred enim mesecem. Danes če te akcije po f. 170 dobivajo in ker jih noben noče kupiti, bodo najbrže še niže padle, ker omenjena banka nema nobene prave podlage, ampak dela lena dobiček z borznimi papirji.

Euakih bank je na Dunaji vse polno in danes stojé kurzi njih delnic vsi za 100 in še več gld. niž, nego so stali pred enim mesecem. Gorje tedaj posestnikom takih papirjev, še huje gorje pa borsnim igralcem. Ti zadnji namreč ne plačajo akcij precej, ampak delajo pogodbe z bankam, da bodo kesneje, morda čez 1 mesec akcije vzeli po domenjani ceni; postavimo: nekdo bi se bil pogodil z eno banko, da bo čez 1 mesec prejel 100 delnic kake banke po ceni o t. 260 gold., on namreč spekulira na to, da bodo akcije mej tem časom zrastle in da bo lep dobiček naredil pa nič denarja za to ne potrosil. Akcije pa pad jo in so vredne le 160 gld., pride čas, ko jih je treba rešiti, ali pa plačati difference (razloček na ceni) Pri tem vzgledu bi bil razloček 100 gold. pri vsaki akciji in igralec mora plačati pri 100 akcijah 10,000 gold. difference. Zdaj pa mislite si igralca, ki se pogodi za 1000 in več akcij, kakor jih je dosta na Dunaji in imeli boste zapopadek neizmernih zgub in nenkratnega obubožanja bogatih družin. Naj še takaj dostavimo, da tudi banke večjih nemajo v zalogi akcij, katere tako prodajajo, ampak da se sploh pogodijo, da bodo prejele ali pa izplačale razloček na kurzu, potem smo čitateljem predočili, kaj je prav za prav tako zvani „Differenzgeschäft“, o katerem se tako pogosto ma sliši.

Na Dunaji so se ustanovile tudi take banke, katerih početniki so precej podpisali vse akcije, večjih za več milijonov gold., dasiravno vsi skup nijso imeli toliko premoženja, da bi pokrili deseti del popisanih delnic. Še predno je začela banka kako poslovanje, vrgli so delnice na borsko ter jih prodajali po 20, 30% dražje od njih nominalne vrednosti in zaslepljeni ljudje so jih kupovali samo zato, ker so bile tako visoke v kurzu. Ustanovitelji so pa s tako spekulacijo, katero imenujajo borzijanci „Sindikato“ (če kaka banka prevzame prodajo novih akcij se tudi pravi, da je prevzela „Sindikato“) dobili, a niti krajcarja ne uplačavši neizmerno dosta denara, to je 30 gld. od vsake akcije po 100 gld. nominalne vrednosti. Iz tega je razvidljivo, da je ustanovljenje novih bank lepo sredstvo do

hitrega bogastva in nij se čuditi, da mej ustanovitelji takih bank čitamo imena visokih rodbin, bivših ministrov in sploh vse ustavoverne mogotce.

A zdaj bo še marsikdo poprašal, kako pa nastane to, da ti borsni papirji tako naenkrat čez noč zgube polovico svoje vrednosti? To nastane prav lahko in sicer zato, ker večina teh papirjev nema druge zavarščine nego kredit velikih bankirjev in bank. Ko bi imele vse akcije kako realno in sicer nominalno vrednosti primeruo podlago, to je, k o bi se nanašale na isto premoženje, ne bi bilo tega mogoče, tako pa je, kakor hitro močen bankir, ali močna banka takih papirjev noče več držati v hrani ali v zastavi. Zadnja prekucija na dunajski borski se je najbrže zgodila zato, ker so naši in nemški veliki bankirji močno udeleženi pri francoskem posojilu; na te bankirje je francoska vlada trasirala menjice; ker pa je zapadel t. t. m. velik obrok francoske vojskine odškodnine, katero mora Francoska Nemški plačati (menda čez 1500 milijonov frankov), in ker so tedaj zapadle tudi na ta znesek nazivajoča se francoske trate na avstrijske in nemške bankirje in ker Nemška država nij hotela več za plačilo sprejeti menjic na London, kakor navadno, ampak je tirjala denar, so morali vsi bankirji nemškimi cesarskim denaricam neizmernega denara plačati, tako da so hipoma skoro brez evenka ostali. Pri takem položaju se je najbrže primerilo, da je prišel kak posestnik akcij h kaki banki in da je hotel prodati svoje papirje; a banka v denarni zadregi mu nij hotela ponujati dosta za nje in tudi mu nij hotela posoditi denara proti zastavi papirjev, takih bank in ponujalcev pa je več na borski; to se hitro zve, vse priliti in hoče prodajati, a banke nemajo denara da bi jih kupovale in tako nij mogoče prodajati papirjev, nego po prav nizki ceni, in kakšne še po uobani ceni ne, kurzi padejo, manjše banke in borsni igralci falirajo eden za drugim in godijo se take scene, kakor so se godile te dni na Dunaji.

V časih je pa tudi mogoče, da se močne banke in bankirji pogovore mej soboj, da bodo odpovedali nastave akcij in da sploh ne bodo kupovali nekterih papirjev; potem nastane ravno taka kriza in zgube so velike. Tako ravnanje finančni matadorji za to, da si vse one papirje po nizki ceni prisvoje in da poteci ko zopet rasto, pri njih dosta dobe. — Tako ravnanje je pa prav lahko, kder je toliko nepokritih papirjev, kakor v Avstriji; vsaka najmanjša sapa je nevarna in če celo pride do vojske, kam potem z vsem tem domišljivim blagom? Iz rečenega pa smo razvideli, da Avstrija je močno odvisna od nemškega kapitala; kakor hitro se li-marku zljubi, pa lahko reče: „Oho!“ In Bog zna, če nij on hotel Avstrije blamirati ravno ob času razstave ter je svetu pokazati v svoji nagosti. Taka je tedaj papirnata naša mogočnost, katero so ustvarili ustavoverci!

Kaj se je vse godilo na dunajski borski pretečeni teden, nij mogoče tako v kratkem popisati, naj samo omenimo, da se je vršila popolna rabuka; nekteri ljudje, ki so pri borsni igri zaigrali celo premoženje, so plakali kakor otroci, nekdo je skočil v Donavi, drugi se je ustrelil, tretji je ubežal; na borski so nekateri kleli velike bankirje, ministre in ljudi hujskali k rabuki in vstaji, dva finančna barona sta bila v veliki nevarnosti in sta komaj pete odnesla, iz kratke: bila je na Dunaji in je še taka zmešnjava, da je bila borska en dan zaprta in da še nij mogoče prasaditi vseh žalostnih nasledkov sedanje krize. Do pred. sabote go znašale zgube čez 200 milijonov gold. in do danes so še vže gotovo jako narastle (morda celo do 400 milj.). Nij še poznati, ali bo imela kriza tudi dosta upliva na trgovstvo; nekoliko gotovo, ker se je trgovstvo močno zaplelo v borsne spekulacije, kar je naravno. Naj začinjajo še trgovci falirati, pa bomo videli in občutili občno nesrečo po celi Avstriji, katera bo zadela dosta revežev, ki so celi čas svojega življenja pridno delali in štedili. Ker se je ravno tega močno bati, je začela zdaj vlada premišljevati, kako bi se kriza ustavila. Bila so posvetovanja v finančnem ministerstvu, pri katerih so bili navzočni vsi veliki bankirji in ravnatelji velikih bank; sklenilo se je najpreje, da država posodi 3 milijone, drugi bankirji in banke vséga skup pa 17 milj. gold.; s tem denarjem se bode posojevalo na papirje, ali, kakor borzijanec pravi, jemali se bode papirji v hrano (Kostnehm.). A dozdej se je vže toliko oglašilo takih, ki hočejo zastaviti svoje papirje, da bo onih 20 milijonov kakor lačnemu volku ena zemlja, in kaj potem? No, ministerstvo uže tudi to vidi in hoče poprijeti skrajno sredstvo: sklenilo je baje, da hoče suspendirati „Bankakto“, to je: pogodbo z narodno banko, vsled katere mora imeti zmerom toliko srebra in družih vrednostij v zakladu, kolikor je bankovec v prometu. Če ministerstvo res izvrši tak sklop, potem zamore vlada zopet dovoliti narodni banki, da izda kakih 200, 300 milijonov bankovcev, kateri niso z nobeno vrednostjo pokriti in garantirani, kakor z ramedni državljanov in posebno kmetov. Ali pa bode tako razvozljanje krize kredit naše države pri inozemstvu zdržalo, to je še le veliko uprašanje. To se ne pravi raka iz trupla izrezati, rak bo po taki operaciji le še huje rastle in čez nekoliko časa celo truplo razjel. To se ne pravi ustaviti „švindel“, ampak polajati ma novo hrano in zdi se, kakor bi se hotela bolezen le zavleči, nikakor pa odstraniti, kajti v „hrano“ jemati bolne

akeje nij nikoli dobiček, ampak gotov zgubiček. Če se torej reč za zdaj tudi nekoliko ustavi, nad Avstrijo bo zmerom visel damoklejev meč, kateri bo toliko gotovejše padel, če bo ona centralistična klika še dolgo gospodovala in če se ne bo ob pravem času zaprla pot demoralizaciji. Nad ono svojatjo pa opozicija uže danes praznuje moralčno zmigo in gotovo bi jo praznovala z veseljem, da ne bi šlo tudi za kožo raznim avstr. narodom priljubljene Avstrije. Morda pa pripelje ravno zadnja nesreča merodajno kroge k spozanju, v katerem taboru je Avstrija.

Za danes smo hoteli svojim bralcem samo predčiti, kako daleč je uže prišla bolezen; vsak bo de iz tega razvidel, da je zadaj čas, da se krene na boljše in zdravo pot, kajti finančni in politični „švindeli“ v ozki zvezi z dunajsko ustavovosno stampo pelje v pogubo, — to se zdaj ne da več tajiti. — V ostalem se še enkrat sklicujemo na človek v 3. 4. številki letošnje „Soče.“

(Cena črčelaj) na Dunaji je bila zadnje dni po 30 f. cent., sočivje pa letos nij v primeri tako drago na Dunaji, ker ga iz Italije mnogo dohaja.

(Mladovo sadjetrižnega društva.) Odborov eksekutivni odsek je imel te dni sejo, navzočni so bili vsi odsekovi (7) in so pretresovali pravila za sadjetrižno društvo. Zedinil se je odsek v vseh točkah pravil, ki se bodo konečno uredila in na čisto spisala, potem pa bo drugi mesec sklican odbor, da konečno pretresuje pravila in ja potem podpisuje s prošnjo na ministerstvo, da ja potrdi. Kakor se vidi, so se odsekovi dela resno poprijeli in nadejati se je uspeha.

(Toda) je vtorek po noči bila okoli Gorice in posebno močno na zgornjem Furlanskem od Ronk do Kormina; škoda je še precejšnja; sploh imamo letos čudno nestanovitno vreme, kar bo največ škodovalo kavalirjem (sviloprejkam); druga letina pri nas še nij hudega trpela in marsikaj po zadnjem mrzlem vremenu poškodovanega se še popravi, če se vreme ustanovi.

(Dunajski kriza) se čuti tudi v Gorici; nekteri tukajšni trgovci posebno tukajšna aristokracija je igrala na bori in mora zdaj velikanske difference plačevati; tako na pr. je zgubil en sam grof 70,000 gold. en doktor 35,000 gold. drugi visoki gospodje po 20 do 40,000 gold.; tako da vsa diferenca v Gorici znaša nad 1/2 milijona; ali nij to veliko za malo Gorico? V Gradcu je menda tudi velika diferenca, ker tam kakor pri nas živi mnogo visokih penzionistov in vidi se iz tega, da ti gospodje so tudi v zvezi z borzijanci; pa kaj ne bi bili, saj so večinoma čisti ustavoverci.

„Narodna šola.“

Dohodki in stroški goriskega poverjenišča.

Dan	Dob.	Str.	Dob.		Str.	
			f.	k.	f.	k.
1873	Po računu 21. aprila je ostalo . . .	17	33	—	—	—
24. apr.	G. Hribarju učitelju na gorški vadinici za uboge šolarje dal . . .	—	—	—	11	33
27. "	Iz pušice v Sežani sprejel . . .	5	—	—	—	—
30. "	Za štiri pušice potrosil . . .	—	—	—	—	160
1. maja	G. učitelju Strnada v Kviškem kupil ter mu izročil šolske tvarine za . . .	—	—	2	1	—
1. "	G. učitelju v Grgarji dto za . . .	—	—	—	156	—
1. "	G. učitelju v Podgori dto za . . .	—	—	—	216	—
2. "	Kupil 6 ključavnic za pušice . . .	—	—	—	108	—
5. "	Vzel iz pušice pri Lizi v Gorici . . .	2	—	—	—	—
6. "	Kupil 2 pušici . . .	—	—	—	80	—
6. "	Gospod Tripp v Gorici podaril . . .	5	—	—	—	—
8. "	Kupil eno ključavnico . . .	—	—	—	18	—
9. "	Plačal poštarine . . .	—	—	—	15	—
9. "	Iz pušice v gorški čitalnici vzel . . .	130	—	—	—	—
9. "	Gosp. Ferd. Gatt. dež. šolski nadzornik v Gorici podaril . . .	1	—	—	—	—
10. "	Kupil za šolo v Renčah šol. tvarine . . .	—	—	—	1	—
10. "	" " " Sežani . . .	—	—	—	163	—
10. "	" " " Lokvi (Cornial) . . .	—	—	—	123	—
10. "	" " " Kanalu . . .	—	—	—	174	—
12. "	Izročil g. učitelju v Škrbini šolske tvarine za . . .	—	—	—	150	—
12. "	Izročil g. učitelju v Povirji p. Sežani . . .	—	—	—	150	—
13. "	Prejel iz ajdovske pušice . . .	350	—	—	—	—
13. "	Kupil za ajdovsko šolo učil za . . .	—	—	—	350	—
		35	13	32	97	
	Dohodki v je . . .	35	13	—	—	—
	Stroškov . . .	32	97	—	—	—

Tedaj ostane še denarja v mojih rokah | 2|16|—|—

OPOMBA: Prosim tiste gospode, ki imajo pušice v svojem varstvu, naj pošljejo denar, če sta uže in kedar sploh sta 2 gld. nabrana, da se precej kupijo potrebne reči za šolo. Zahvaljujem se v imenu otrok

in njih staršev vsem dariteljem in vsakemu, ki se je potrudil za to početje.

Pušice, v ktere se nabira denar za narodno šolo na Goriskem, sem do sedaj poslal v sledeče kraje: V Lokaver, v Ajdovščino, v Tolmin, potem še k Rebku v Gojačah, v Cerkuo, v Komen, v Dornberg, v Ribenberg, v Bovec, v Mirno po 1, v Sežano 4, v Gorici je ena v čitalnici, druga pri Lizi. Vseh skupaj je tedaj 16.

V Gorici 13. maja 1873.

Dr. Lavrič L. r.

Poročilo

ob občnem zboru polit. društva Soče v Sežani dne 27. aprila 1873.

(Konec.)

V svojem govoru g. Doljak razlaga vse, kar je po svojih dosedanjih skušnjah kot ud okrajnega šolskega svetovstva neprilicnega zapazil v novih šolskih postavah in kako naj bi se preuredilo. Posebno poudarja, da so bremena, katera nalagajo te postave, pretežavna za posestvo in da bi se s tem gotovo polajšala, ako bi se skrb za vzdrževanje šol pod nadzorstvom viših šolskih oblastnij prepustila posameznim občinam.

Klavžar ugovarja, da so naše občine sploh še premalo zrele in premalo zavedene, da bi se jim mogla prepustiti skrb za njihove šole. On priporoča, če mogoče, še večjo vzajemnost glede skladanja šolskih stroškov, od sedanje in meni da bi bilo prav, ako bi deželni zbor sklepal posebno postavo, vsled katere naj bi plačevali posamezni šolski okrajji doklade za šole samo do neke meje, n. pr. do 15% k izravnim davkom, kar bi bilo več, naj bi pa zalagal deželni zalog. Dokler ne prešine vse naše naše ljudstvo pravo spozanje in prepričanje o koristi in potrebi dobrih ljudskih šol — jih nikakor ne smemo prepustiti občinam, ampak žrtvuemo rajši vzajemno za-nje in pokažimo s tem, da nam je res vse za narod, svobodo in omiko.

Dr. Lavrič pravi, da bi bilo po njegovih mislih najbolje, ako bi občine same skrbele za šolska poslopja, nikakor pa ne za učitelje in njihove plače in pokojnine. Občinsko denarništvo nij navadno v takem redu, da bi se moglo, kakor se spodobi, šolsko osehje vselej o pravem času plačevati. Nerodno plačevanje pa prizadeva učiteljem lahko velike skrbi, vsled katerih ne morejo svoje težavne službe s hladno glavo in veseljem opravljati.

G. Milič iz Proseka priporoča spremembe v šolskih postavah v zmislu g. Doljakovega govora, g. Zega iz Koprive pa polpira Klavžarjeve nazore.

Pri glasovanju se sprejme enoglasno po odboru nasvetovana resolucija, naj se deželni odbor brez odloga loti izvrševanja naloge dane mu od deželnega zbora v sesiji lanskega leta, vsled katere ima pripraviti načrt za preuredbo na Goriskem veljavnih postav za ljudske šole.

H koncu priporoča še g. Klavžar zloznost pri prihodnjih velevažnih volitvah za državni zbor, potem sklene g. predsednik sejo s primernim govorom.

Seja je končala ob 6 uri zvečer.

Poslano.

V Gorici 11. maja.

Opozorjen na zadnjo številko Glasovo, v kateri so pokrovitelji novega društva ves svoj žolč izlili na Sočo in Sočane, naletel sem tudi na nekoliko vrst posvečenih moji malosti.

Zares preveč časti za bomega deželnega uradnika! Pa da ne zgubim preveč besedij, naj se izpustim koj in meritum mene zadevajoče kritike. Gospod dopisnik me imenuje „kolovodja“ Soče in dr. Lavriča zraven mene „figuranta.“ Zakaj pravi to? — Ker meri dr. L-a po svojem vatlu in meni, da je majhna duša, kakoršna mora biti dopisnik sam. Kedor se je deležil kedaj naših zborovih in odborovih sej, kedor je opazoval dr. Lavriča pri narodnem delovanju, kedor ga je videl posebno na šempaskem taboru in na poznejih, ta ve dobro, kedo je kolovodja, kedo je duša „Soče“ in Sočanov in se mora nehoté zaničljivo smijati onemu, kateri si zastoj prizadeva s takimi ujedljivimi opazkami v javnem mnenju ponižati našega predsednika.

Da sem bil jaz društvenik „Concordie“, je res, a to še nij največe hudo. Koliko večji efekt bi bil dosegel gospod kritikus, ko bi bil v posvečenih predalih Glasovih zabilježil, da sem moral enkrat leta 1866. zarad Garibaldijevega imena (svet križ božji) v kasarni na „priču“ prenočevati in da sem še dan danes delalni član „Görzer Gesangsverein“-a. To bi me bilo gotovo tako osramotilo, da bi se bil koj skrtil 5 seznjev pod zemljo — pred obličjem Glasovih patronov. In vendar sem se ušteval in se uštevam še vedno med dobre Slovence. Gospod dopisnik se gotovo še spominja, da sem dolgo pred letom 1868. deklamoval na odru tolminske čitalnice, od koder me je privabil gosp. dr. Tonkli na oder goriske čitalnice. Tu

sem pogostoma nastopil in poročila o dotičnih besedah v „Novicah“ in „Domovini“ spričujejo, da sem bil uže takrat, če ne iskreni Slovenec, gotovo pa priznan slovenski deklamator. Deželni uradnik sem postal leta 1867, a nikakor ne vsled izsto a iz „Concordie“, ampak — jaz se zanašam vsaj, da zato, ker ne je slav. deželni odbor sposobnega spoznal. Res je, da mi je tedajšnji odbornik dr. To kli dolgo migal, naj izstopim iz „Concordie“, a jaz sem se za njegovo miganje toliko zmenil, kolikor za lanski sneg. V svoji službi sem sicer pokoren, komur treba, a v svojem privatnem in političnem življenji sem dozdej še vselej samostalno postopal, dasiravno ne vedno na svojo korist.

V socialnem življenji in posebno na plesu, pri petji in drugih zabavah ne spoznavam niti v Nemcu niti v Italjanu svojega nasprotnika, zato me lahko vsak dan vidite v družbi s poštonmi Nemci in Italijani. Tsko sem spogal dozdej, tako bom zanaprej.

Mari me hočete obsoliti, da bom hodil vsak dan „nina-nana“ pet v čitalnico, katero ste letos „Glasovci“ v sladko spanje zazibali? To lahko delam doma.

Mlavžar.

Poslano.

Zadnji „Glas“ je v poslanem: „Od levega brega Soče, dne 5. maja.“ svojo posvečeno roko stegnil ter mene podpisanega s tem zlasati hotel, da me je: 1. zapisal mej „društvenike“ bivšega veselega studentovskega društva „Collegium nocturno-matutinum“ na Dunaji; in 2.) da pravi, ka sem jaz to društvo pod imenom „učenijski shod“ tudi v Gorico zanesel.

Da vsak jasno vidi, kako hudo se je ta resnicoljub s tema dvema ležema v svoj jezik ugriznil, konstatojem i pričam:

a) Da nijsem bil nikoli niti „društvenik“, niti redni gost imenovane dijaške družbe, kar mi je pa še dan danes na dve plati žal; prvič za to, ker bi bil potem užil na Dunaji nekaj več veselih ur in drugič zato, ker bi „Glas“ ne bil imel prilike mene obrekovati i debelo legati, tedaj grešiti, kar se tako svetim možem, kakor je on et comp. preaneto slabo poda. Zšel sem le v časih, posebno ob nedeljab, v krčmo, ki je bila: zbirališče nekterim mojih prijateljev; in tega sem še dan danes iz vsega arca vesel.

b) Da „Glas“ osnutev goriskega „učenijskega shoda“ ki se je (glej „Sočo“ 7. list od 12. jul. 1871) več mesecev, (če ne celo eno leto) pred mojim prihodom v Gorico jeseni 1871. ustanovil, meni pripisuje, to se mi čisto nič čudno ne zdi; saj je sploh znano, da je imel sedanji „Glasov“ redacteur en chef kot kaplan v Ribenberku tistikrat tako medene večere pa sladke noči,*) da mu niti na misel nij prišlo pečati se s časopijem ter stikati po studentovskih dogodkih mirnega i neznanega človeka, kteremu je vsa vaša osebna i zapečarska politika deveta briga.

V Gorici 13. maja 1873.

„P.“ = „P.“

*J „Kralj šatjivih deklamatorjev“ Vam pravi „Domovina“ v 6. št. 1. 1868. URED.

*) Osnoval ga je „noviški“ dopisnik iz Gorice. Ured.

**) (Inter parenthesis: Wer Butter auf dem Kopfe trägt, soll nicht an die Sonne gehen!) Pis.

ADVOKAT

JOSEF DR. BIZJAK

je svojo pisarnico odprl

v Trstu, Via nuova Nr. 4. I. nadstropu,

tik gostilnice Hotel de la Ville.

Leopold Grešič,

lekar in porodničar, naznanja p. n. občinstvu,

da se je s 1. t. m. preselil na Koron v

Rajhovo hišo, drugo nadstropje.